

УДК

С. П. Татусяк,
магістр державного управління,
Голова міжнародного товариства "Україна — Польща — Німеччина"

МЕХАНІЗМИ РЕГІОНАЛЬНОГО ВРЯДУВАННЯ У ЗМІЦНЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті узагальнено результати науково-експертного дискурсу щодо необхідності впровадження механізмів регіонального врядування в умовах європейської інтеграції, яке знаходиться в прямій залежності від розвитку і зміцнення громадянського суспільства.

Ключові слова: громадськість, механізми регіонального врядування, громадянське суспільство, регіональне врядування, держава.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Вивчення ролі і місця механізмів регіонального врядування у зміцненні громадянського суспільства є досить важливим питанням, оскільки йдеться про певні складові людської діяльності у явищах і процесах на регіональному рівні, які пов'язані в більшості випадків спочатку із впливом на становлення цього ще досить слабого суспільно-політичного інституту, і лише подекуди — з його розвитком. До цих складових механізмів регіонального врядування можна віднести організаційну, правову, політичну та інституціональну, хоча існує ще багато інших, в залежності від того, яке завдання ставить перед собою дослідник.

Кожний з механізмів регіонального врядування має свої особливості прояву в громадянському суспільстві, яке є досить складним явищем, про що свідчать існуючі підходи до його визначення, ознаки та сучасний стан, які є надзвичайно різноманітними. Проте взаємодія механізмів регіонального врядування з громадянським суспільством, зокрема в умовах його розвитку, лише актуалізує необхідність вивчення та дослідження проблем, що виникають.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням, пов'язаним зі змінами в структурних зв'язках громадянського суспільства, що зумовлені сучасними модернізаційними процесами суспільства, присвячено багато напрацювань вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема О. Пухкала М. Бондаренко, М. Гирик, В. Горбатенко, Ю. Хабермас, Ф. Рудич, А. Карась та інші.

Багато наукових праць присвячено явищам і процесам, що відбуваються в пострадянських та постсоціалістичних країнах, де тривають реформування тоталітарної спадщини. Формування громадянського суспільства поруч із розвитком демократії та запровадженням діючої розвинутої економіки виступають, як наголошують дослідники, офіційно проголошеними орієнтирами посткомуністичної трансформації як в Україні, так і в інших країнах Центральної та Східної Європи від початку де-

мократичних трансформацій кінця 80-х років ХХ ст. Подібне поєднання не випадкове, адже у Центрально-Східній Європі "вхопилися" за громадянське суспільство як сферу соціальної взаємодії, відносно автономну від держави (вона складається з різнорідних об'єднань, суспільних рухів і публічної комунікації), та за нові цінності (плюралізм, самоосмислення тощо). В Угорщині, Чехословаччині, Югославії відбувався подальший розвиток концепції громадянського суспільства та формування на її основі політичних стратегій, які б відповідали умовам цих країн. Так, в Угорщині перехід до демократичного розвитку був досить успішним і філософсько-політична думка реально впливала на політику [1, с. 25].

Як зауважує О.Пухкал, досить часто громадянське суспільство (передусім у засобах масової інформації) розглядається як своєрідна альтернатива держави, більше того, відбувається протиставлення держави та громадянського суспільства. Разом з тим, необхідно враховувати, що розбудова громадянського суспільства є головною умовою ефективного функціонування демократичної держави. Таким чином, постає питання, громадянське суспільство і держава є "ворогами" чи "партнерами"? [10, с. 25].

На певний характер взаємовідносин держави і суспільства наголошує М.Бондаренко: "Громадянське суспільство існує за наявності державних кордонів, а отже, і державних інтересів, тому суспільство має враховувати ці інтереси, оскільки держава як механізм працює на суспільство. Громадянське суспільство не має національних кордонів, і тому повинно через власні інститути сприяти позитивному зовнішньому курсу держави, економічному, культурному та іншому розвитку держави. Україна тільки тоді зможе стати повноцінним членом світового співтовариства, коли думка нашого суспільства буде почута в усьому світі. Таким чином, виникає потреба в удосконаленні взаємозв'язків між владою та суспільством. З одного боку, це вплив громадсько-політичних рухів на політичну систему, а з другого — розширення державних повноважень у політичній сфері. Саме це здатне прискорити становлення громадянсько-

го суспільства та спрямувати Україну на шлях демократичного розвитку" [3, с. 171—172].

НЕ ВИРІШЕНА РАНІШЕ ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Огляд останніх публікацій свідчить, що науковці та експерти активно й зацікавлено обговорюють найрізноманітніші проблеми, пов'язані з розвитком громадянського суспільства, вносять пропозиції щодо їх вирішення. Разом з тим, науково-експертна спільнота поки що не наблизилася до розв'язання питань про роль і місце механізмів регіонального врядування у зміцненні громадянського суспільства, їх взаємодію між собою тощо.

Метою цієї статті є узагальнення результатів науково-експертного дискурсу про необхідність впровадження механізмів регіонального врядування в умовах європейської інтеграції, яке знаходиться в прямій залежності від розвитку і зміцнення громадянського суспільства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасну цивілізовану державу, на думку фахівців Національного інституту стратегічних відносин при Президенті України, неможливо уявити без демократичної, правової і стабільної політичної системи. Гарантування демократичного розвитку Української держави, забезпечення зміцнення громадянського суспільства та створення дієвого механізму суспільного контролю, реальної участі громадян у політичних процесах є загальною метою модернізації держави [15, с. 66].

Основною спрямованістю і метою повинно бути відтворення нової якості життя людини, створення таких умов, які розкрили б творчий потенціал, реалізували інтелектуальні і культурні можливості. Для цього необхідно розвивати соціальну інфраструктуру, підвищувати рівень якості життя населення, формувати середній клас. Проголошений курс на реформи та системну модернізацію країни, забезпечення високого рівня та якості життя українського суспільства потребує активної громадської позиції населення України, прискореного позбавлення від стану соціальної апатії, посилення співпраці органів влади та інститутів громадянського суспільства у творенні сильної, справедливої та демократичної Української держави, тобто залучення владою суспільно-корисних та соціально орієнтованих людей [15, с. 67].

Багатоманітність громадянського суспільства в поєднанні з його органічним розвитком є невід'ємним чинником впливу на розбудову правової держави. Разом з тим, як зазначає М. Гирик, очевидним є те, що відповідний вплив на державотворчі процеси справляє не все громадянське суспільство загалом, а лише його найбільш соціально активне ядро [5, с. 195].

Для його позначення в XX—XXI століттях утвердився термін "громадськість", яку В.П.Горбатенко характеризує як соціально активну частину суспільства, яка на добровільних засадах бере участь у суспільно-політичному житті країни. При цьому для громадськості характерні: потреба в спілкуванні; орієнтація на колективну діяльність; пріоритет громадських інтересів перед

індивідуальними; активне вираження своєї суспільної позиції тощо [6, с. 236].

З цієї характеристики зрозуміло, що зазначені сутнісні ознаки поняття "громадськість" як суб'єкта правовідносин та управлінських відносин не є вичерпними. На підтвердження цього варто зауважити, що за своєю сутністю громадськість є, по-перше, не просто ядром громадянського суспільства, а його соціально активним ядром, визначальним суб'єктом національного, державного та правового творення. Іншими словами, саме громадськість (тобто найбільш активні громадяни) є формуючим чинником як для механізмів державного управління, так і для механізмів регіонального врядування, коли йдеться про регіональний рівень, і одночасно кінцевим споживачем результатів дієвості відповідних механізмів.

Важливим також є суб'єктний склад громадськості, представленої громадянами, які реалізують своє конституційне право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (частина перша статті 38 Конституції України). Тобто суб'єктну основу громадськості складають передусім учасники виборчого та референдумного процесу. У міжвиборчий період громадяни беруть участь в управлінні державними справами не лише індивідуально (через звернення до органів державної влади і органів місцевого самоврядування тощо), а й колективно. Це відбувається, насамперед, через інститути громадянського суспільства, про які йшлося вище, громадські організації, професійні та творчі спілки, організації роботодавців, благодійні та релігійні організації, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації та інші неурядові організації і невідприємницькі товариства й установи, легалізовані відповідно до законодавства.

Реалізацію конституційних прав своїх представників, громадян України, які реалізують, насамперед, свої права на участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, виборах, в утворенні та діяльності політичних партій та громадських організацій, у мирних зборах та ін., громадськість забезпечує в різних формах своєї діяльності. Реалізація цих прав має своїм наслідком взаємодію громадянського суспільства та держави, зокрема й у формі впливу громадськості на державне управління, в тому числі і на регіональне врядування. При цьому відповідна "взаємодія" та "вплив" забезпечуються не спонтанно, а через певні механізми — механізми участі громадськості в управлінні державними справами. До цих механізмів належать організаційний, правовий, політичний та інституційний, які мають дихотомічний зв'язок між собою.

Механізми участі громадськості в регіональному врядуванні — це, насамперед, система нормативно-правових механізмів та механізмів регіонального врядування, які створюють легітимні умови й засоби реальної участі соціально активних громадян в управлінні регіональними справами, зокрема через їх залучення до ре-

гіонального врядування. Так, нормативно-правові механізми участі громадськості в регіональному врядуванні представлені ієрархічною системою нормативно-правових актів, які закріплюють право громадян на участь в управлінні регіональними справами, включно з участю в державному управлінні: визначають правовий статус інститутів громадянського суспільства, зокрема в частині їх правосуб'єктності щодо участі в державному управлінні та регіональному врядуванні; визначають процедурно-процесуальні механізми взаємодії громадянського суспільства та правової держави і впливу громадськості на державне управління, регіональне врядування тощо. Натомість механізми регіонального врядування є системою суб'єктів врядування, уповноважених забезпечувати реалізацію впливу громадськості на регіональне врядування та акцентувати такий вплив, забезпечувати зворотний зв'язок між суб'єктами врядування та громадськістю, доводячи до відома останньої результати втілення її пропозицій, рішень і т. ін.

Оскільки механізми участі громадськості в державному управлінні (регіональному врядуванні) є динамічними і постійно тяжіють до свого удосконалення, вони мають бути у центрі уваги дослідників та практичних працівників системи державного управління. Варто згадати деякі ключові напрями і спроби оптимізації механізмів державного управління і, зокрема, регіонального врядування у зміцненні громадянського суспільства, через законодавче забезпечення участі громадськості в цих процесах. Так, у 2009—2010 рр. органами виконавчої влади було розроблено проект Адміністративно-процедурного кодексу України, робота над яким тривала понад 12 років. Важливість цього кодифікованого правового акта полягає в тому, що його положення закріплюють: процедури розгляду заяв фізичних та юридичних осіб; порядок прийняття органами влади рішень за власною ініціативою; процедури адміністративного (позасудового) оскарження рішень, дій та бездіяльності органів влади та їх посадових і службових осіб тощо.

Важливим та необхідним складником у побудові громадянського суспільства є розвиток громадсько-політичних рухів, в яких громадяни завдяки своїй добровільній активності забезпечують реалізацію цілей суспільно-політичного життя, формуючи таким чином громадянське суспільство як самодостатню інституцію та певну систему соціальних відносин. Певна роль у цих процесах покладається на дослідження вищезгаданих механізмів регіонального врядування, ключове місце серед яких належить неурядовим організаціям (структурам) як одному з компонентів організаційного механізму регіонального врядування. В науковій літературі наголошується, що розвиток та функціонування інститутів громадянського суспільства характеризує зрілість суспільства в цілому. Громадянське суспільство — це конкретний спосіб інституалізації демократії та сфера для добровільного об'єднання громадян з метою реалізації інтересів, особливий феномен для публічної сфери, де ті чи інші суб'єкти шляхом активної добровільної діяльності забезпечують реалізацію політичних цілей суспільного життя [2].

Як зазначив Ю. Хабермас, інститути громадянського суспільства мають протистояти деспотизму, авторитаризму, зазіханням держави на права людини й висувати на перший план гуманістичні умови та цінності, немеркантильне, високодуховне, моральне поведіння, самосвідомість, самовизначення, волю і гідність окремої особистості [16, с. 225].

Проте, незважаючи на різні погляди та суперечності, що відбуваються останнім часом, термін "громадянське суспільство" зберігає, як зазначає М. Бондаренко, швидше теоретичний, ніж практичний характер [4, с. 171].

Аналізуючи економічну, політичну, соціальну ситуацію, яка склалася в незалежній Україні, можна погодитися з думкою О. Чувардинського, що "впродовж періоду незалежності України та спроб побудувати громадянське суспільство ми водночас будемо і його, і державу" [17, с. 85].

Ф. Рудич визначає такі сценарії розвитку громадянського суспільства в Україні: "перший — згорання громадянського суспільства й реставрація в тому чи іншому вигляді тоталітарного режиму, другий — консервація на тривалий час нинішнього становища і відповідно авторитарних методів управління, третій — поступовий еволюційний розвиток і зміцнення громадянського суспільства" [7, с. 22].

Останній сценарій на сучасному етапі є найефективнішим та найбажанішим. Проте не можна виключати і двох перших.

Досить важливим є питання захисту й реалізації прав людини, що посилює особистісний вимір основних соціальних та політичних реалій, засобів розв'язання соціальних проблем, досягнення політичних цілей. Налагодження постійного взаємозв'язку органів державної влади з громадсько-політичними рухами, тобто прийняття політичних рішень з урахуванням потреб громадян, буде лише сприяти демократичному зміцненню держави. В Україні за роки незалежності громадсько-політичні рухи так і не стали реальними партнерами держави, здатними повноцінно працювати разом з нею на одну мету — добробут громадян. Як зазначає А. Карась, Україна дедалі гостріше переживає несподіваний парадокс: зростає тривога, що посилення формальної української влади рік у рік стає загрозою для української національно-культурної ідентичності. Водночас поглиблюється розкол між владою та народом, що характеризується посиленням недовіри до державних інституцій. Якщо таку тенденцію не усунути, то виникає цілком реальна загроза делегітимізації влади з боку суспільства [8, с. 445].

Прикладом такого розколу можна вважати події в Україні у 2004 р. ("помаранчева революція"). Вони, на думку вітчизняних дослідників, довели, що громадянське суспільство в Україні не тільки сформовано, а й активно функціонує; воно може відстоювати свої інтереси та прагнення, й навіть реально формувати владу та її структури [9, с. 370].

При цьому вони підкреслюють, що проблема активності громадянського суспільства — це проблема держав перехідного періоду. У розвинутих демократичних країнах цієї проблеми майже не існує, тому, що там ко-

жен окремих громадян зник відстоювати свою позицію, і вже як результат цього прагнення він об'єднується у громадські рухи та інші форми об'єднань громадян для вирішення власних прагнень та побажань. Така активність окремого громадянина в західних країнах пов'язана, по-перше, з його знанням своїх громадянських прав; по-друге, з його впевненістю, що його права обов'язково захищає держава; по-третє, із зацікавленістю з боку влади в його активності. Це державна політика в багатьох розвинутих демократичних країнах покликана залучати громадськість до спільного вирішення існуючих проблем, до процесу прийняття управлінських рішень. Даний підхід допомагає спільно приймати виважені рішення та при прийнятті цих рішень враховувати інтереси різних верств населення [9, с. 370—371].

У 2007 р. була затверджена Концепція сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства, що схвалена Розпорядженням КМУ від 21 листопада 2007 р. за № 1035-р. У Концепції зазначається, що сприяння розвитку громадянського суспільства є однією з найважливіших умов становлення України як демократичної, правової і соціальної держави. Це передбачає, насамперед, налагодження ефективної взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства, яка повинна базуватися на партнерстві, взаємозацікавленості у досягненні цілей, пов'язаних з процесом демократизації усіх сфер державного управління і суспільного життя, соціально-економічним і духовним прогресом, всебічним забезпеченням захисту прав і свобод людини та громадянина [12].

Формування громадянського суспільства, як справедливо зауважує М. Бондаренко, неможливе без активного динамічного раціонально мислячого громадянина. У сучасному суспільстві легітимність влади найчастіше забезпечується за рахунок пасивності громадян, а не за рахунок яскраво вираженої згоди або захопленого сприйняття суспільством цінностей. Така апатія призводить до посилення влади, розширення повноважень держави, як правило, за рахунок прав і свобод громадян [3, с. 175].

Тому однією з основних умов розвитку громадянського суспільства є громадянська просвіта, завдяки якій формуватиметься освічений, обізнаний громадянин, який досконало буде знати свої права та основні чинні у країні закони. Політична і правова освіченість громадян допоможуть їм в реалізації їх конституційних прав і обов'язків, вселять в них психологічну впевненість та ідеологічну мотивацію для того, щоб бути активними та впливати на процес як прийняття рішень на регіональному та державному рівнях, так і на ситуацію в країні в цілому. Україна, перебуваючи в процесі трансформування, гостро потребує досконалої громадянської просвіти як знаряддя для зміцнення громадянського суспільства та здійснення ефективної взаємодії держави з суспільством на засадах рівності, взаємної відповідальності, прозорості та відкритості. Важливо, щоб будь-які добрі починання всебічно підтримувала громадськість, політичні партії. Бо, якщо суспільство позитивно сприймає і розуміє сутність реформи, то й сприяє її впровадженню. Мета громадянської освіти, на думку вітчизня-

них дослідників, — сформувати особистість, якій притаманні демократична громадянська культура, усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її громадянською відповідальністю, готовність до компетентної участі у житті суспільства. Завданням громадянської освіти є формування світоглядних орієнтацій особистості, вироблення власної філософії життєдіяльності, самоідентифікація та самореалізація... Тобто громадянська освіта — це освіта, що спрямована на формування знань, умінь, навичок, які необхідні громадянину для життя в демократичній державі" [11, с. 695—696].

На одному із засідань Ради регіонів Президент України наголосив, що згідно з соціологічними опитуваннями 90% українців хочуть змін на краще, а без докорінної модернізації країни це зробити неможливо. Відтак, Глава держави запропонував новий підхід до державної регіональної політики України, який ґрунтуватиметься на таких важливих моментах, як надання більших повноважень місцевій владі та самодостатності територіальним громадам. Утім, тут є свої "але"... Трансформації публічно проголошені, однак розгортаються дуже повільно. Найперше через непоінформованість широких верств суспільства про них. Адже для того, щоб процес відбувався ефективно, необхідно, щоб люди знали, чого ми прагнемо досягти проголошеними новаціями. Тому потрібна серйозна просвітницька робота у суспільстві. Особливої уваги потребують сільські громади, до яких інформація не доходить взагалі або доходить неповною мірою [13, с. 16].

Тому відповідна просвітницька робота на Вінниччині здійснюється протягом останніх 10-ти років. Левова частка цієї діяльності припадає на міжнародне товариство — "Україна — Польща — Німеччина". У 2009 р. саме це товариство було ініціатором проведення першої на Вінниччині міжнародної конференції з питань місцевого самоврядування [14, с. 7—8].

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що успішним і ефективним функціонуванням механізмів регіонального врядування у зміцненні громадянського суспільства може бути, насамперед, за належної підтримки громадськості (населення), в основі якої лежать її (його) усвідомлення необхідності активної участі в державотворчих процесах. Це, в свою чергу, може бути досягнуто через співпрацю і взаємодію всіх суб'єктів регіонального врядування. А для цього необхідно системно, послідовно і цілеспрямовано впроваджувати в практичну дію організаційний, правовий, політичний та інституційний механізми регіонального врядування.

Предметом розгляду у подальших розвідках стане докладне вивчення ефективності взаємодії всіх суб'єктів регіонального врядування в процесі функціонування механізмів регіонального врядування.

Література:

1. Арато Е., Коген Дж. Відродження, занепад та реконструкція концепції громадянського суспільства / Політ, думка. — 1996. — № 1.

2. Бондар О. Місце та роль інституту самоврядування в структурах громадянського суспільства / О. Бондар, А. Шаповалова. — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1622/>
3. Бондаренко М. Перспективи громадсько-політичних рухів як суб'єктної складової еволюції громадянського суспільства // Вісник НАДУ. — 2011. — № 3.
4. Гирик М. Оптимізація механізмів участі громадськості в державному управлінні на сучасному етапі державотворення // Вісник НАДУ. — 2010. — № 3.
5. Горбатенко В.П. Громадськість / В.П. Горбатенко // Юридична енциклопедія: у 6 т. / [редкол.: Ю.С. Шемшученко (голов. ред.) та ін.]. — К.: Укр. енцикл., 2001. — Т. 3. — С. 640.
6. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку / За заг. ред. Ф.М. Рудича. — К.: Парлам. вид-во, 2006. — 412 с.
7. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях / А. Карась. — К.; Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. — 520 с.
8. Куйбіда В.С., Куйбіда М.С., Бабінова О.О. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку місцевої демократії: монографія. — Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2008. — 468 с.
9. Пухкал О. Перспективи та напрями розвитку громадянського суспільства в Україні // Вісник НАДУ. — 2007. — № 2.
10. Розвиток демократії та демократична освіта в Україні: Матеріали II міжн. Наук. Конференції (Одеса, 24-26 травня 2002 р.) / Укладач Л.Марголіна. — К.: Ай Бі, 2003. — 729 с.
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. за № 1035-р. "Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства". — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
12. Татусяк С.П. Ми ініціюємо зміни, яких потребують люди, але які не потрібні чиновникам // Народний депутат. Часопис Депутатського клубу "Парламент". — 2011. — № 5—6 (77—78) травень-червень.
13. Татусяк С.П. Місцеве самоврядування: необхідність реформування та перспективи розвитку // Реформування місцевого самоврядування: національний та міжнародний досвід / Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. — В.: Вінницька обласна Рада, 2011. — 157 с.
14. Україна в 2010 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / За заг. ред. А. В. Єрмолаєва, — К.: НІСД, 2010. — 528 с. — Режим доступу: <http://niss.gov.ua/articles/334/11>
15. Хабермас Ю. Демократія. Разум. Нравственность: Московские лекции и интервью / Ю. Хабермас; РАН; Ин-т философии / Н. Мотрошилова (отв. ред.). — М.: АО "КАМИ", Academia, 1995. — 450 с.
16. Чувардинський О.Г. Громадянське суспільство в Україні: становлення, функціонування, перспективи розвитку: монографія / О.Г. Чувардинський. — К.; Ніжин: ТОВ "Вид-во "Аспект-Поліграф", 2006. — 276 с. *Стаття надійшла до редакції 10.05.2012 р.*

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

- відомості про автора (авторів): ім'я, по батькові, прізвище, вчене звання, вчений ступінь, посада і місце роботи, службова і домашня адреси (з поштовим індексом), контактний телефон;
- УДК;
- назва статті мовою оригіналу та англійською мовою;
- коротка анотація (2—4 речення) мовою оригіналу та англійською мовою;
- ключові слова;
- текст статті повинен мати такі необхідні елементи: вступ (формулюється наукова проблема, ступінь її вивченості, актуальність тієї частини проблеми, якій присвячена стаття), постановка задачі (формулюються мета і методи дослідження), результати (викладається система доведень запропонованої гіпотези, обґрунтовуються наукові результати), висновки (вказується наукова новизна, теоретична і практична значущість результатів дослідження, перспективи подальших розробок з цієї теми). Розділи повинні бути виділені;
- обов'язковий список використаних джерел у кінці статті;
- обсяг статті — 12—25 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків);
- шрифти найпоширенішого типу, текстовий шрифт та шрифт формул повинні бути різними;
- ілюстративний матеріал повинен бути поданий чітко і якісно у **чорно-білому** вигляді. Посилання на ілюстрації в тексті статті обов'язкові. До графіків та діаграм мають бути подані таблиці, на основі яких вони збудовані;
- разом із друкованою статтею треба подати її електронний варіант на CD носії або електронною поштою. Файл статті повинен бути збережений у форматі DOC для MS Word. Схеми, рисунки та фотографії слід записувати окремими графічними файлами форматів TIF, BMP, JPG, в імені яких зазначається номер ілюстрації у статті, наприклад pict 4.tif.

Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення, а також літературне виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора). Надані матеріали не повертаються.

Адреса редакції: 04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29
для листування: 04112, м. Київ, а/с 61; economy_2008@ukr.net
Тел.: (044) 458-10-73, 223-26-28, 537-14-33